

การปฏิบัติตนคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

SELPRACTICE ON MORAL AND ETHICS IN ACCORDANCE WITH BUDDHISM

พระวิศรุต อีโร

PhraWisarut Threero

วัดขนอนหนังใหญ่

Wat Khanon Nang Yai

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ratchaburi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

การปฏิบัติตนทางด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารตำรา รวมถึงการวิเคราะห์ พบว่า การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา สามารถทำให้เยาวชน มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตา กรุณา ความเป็นผู้ว่าง่าย ความซื่อสัตย์สุจริต และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลและสัตว์ โดยสามารถปฏิบัติควบคู่กับการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังส่งผลให้เยาวชนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างมากขึ้น การชี้ให้เห็นถึงการรู้เท่าทันสื่อสมัยใหม่ รู้จักตระหนักคิดและพัฒนาตนเองสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: การปฏิบัติตน, คุณธรรมจริยธรรม, แนวทางพระพุทธศาสนา

Abstract

This academic article, the author focuses on studying moral and ethical behavior according to the guidelines of Buddhism. Using study methods from textbook documents including analysis from the authors, the study found that Practicing morality and ethics according to Buddhist guidelines can make youth Have gratitude Discipline kindness Governance diligence and generosity and generosity towards people and animals It can be practiced along with living life in today's changing world. It also results in youths having more interactions with those around them. Pointing out modern media literacy Know how to be aware and develop yourself to be able to deal with situations that arise.

Keyword : Behavior, morality and ethics, Buddhist guidelines

บทนำ

สภาวะทางสังคมในปัจจุบันที่มีการขับเคลื่อนและเกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างมากมาและรวดเร็ว กระแสการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างมาก จากสภาพการเปลี่ยนแปลงโดยบริบททางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ส่งผลถึงการรับรู้ ความรู้สึกทักษะชีวิต และค่านิยมของคนในสังคมปรับเปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมและการขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ยังส่งผลถึงเด็กเยาวชน และประชาชนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมตามมา การแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างต่อเนื่องมาถึงช่วงปี 2021-2022 ส่งผลให้กิจกรรมหลาย อย่างในชีวิตเด็กและเยาวชนต้องย้ายจากโลกกายภาพไป สู่ออนไลน์ อย่างไรก็ดี การปิดสถานที่โดยขาดมาตรการ รองรับผลกระทบที่เหมาะสมและเพียงพอ ประกอบกับปัญหา ความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงและเรื้อรังมาตั้งแต่มานานก่อนเกิดโรคระบาด ทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากถูกผลักเข้าสู่โลกออนไลน์ โดยขาดทักษะและอุปกรณ์ที่จำเป็นและเท่าเทียม

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม ให้กับประชาชน และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต โดยเฉพาะในชนบทการดำเนินชีวิตจริงของประชาชนจะเกี่ยวข้องกับวัดในทุกๆ ระยะเวลาของชีวิต โดยเป็นที่สถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทั้งงานมงคลและอวมงคลแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ให้ความสงบทางจิตใจ เป็นที่ประชุมหรือพบปะสังสรรค์ และบำเพ็ญกุศลในวาระสุดท้ายของชีวิต อีกทั้งยังสร้างความสงบสุขให้แก่คนในสังคม พระพุทธศาสนาสอนหลักสัทธิธรรม คือ การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

ความหมายของเยาวชน

เยาวชน เป็นกลุ่มคนที่มีพลังอันสำคัญที่สามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต เยาวชนควรตระหนักในคุณค่าของตนเองที่ร่วมแรงร่วมใจสามัคคี และเสียสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรม และสติปัญญาอันชาญฉลาดในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคม และนำพาประเทศชาติสู่ความเจริญรุ่งเรือง เยาวชน คือ ช่วงอายุระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ความหมายตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542) เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่ผู้บรรลุนิติภาวะแล้วจากการจดทะเบียนสมรส ในทางกฎหมายก็ถือว่าบุคคลที่มีอายุระหว่างนี้เป็นเยาวชนและหากต้องระวางโทษก็จะพิจารณาโทษแตกต่างจากผู้ใหญ่

ความสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดี

ความสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดี พบว่า การเป็นเยาวชนที่ดีมีความสำคัญต่อตนเองและประเทศชาติ ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตนเอง เยาวชนที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดี ทำดีเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวม ปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จะทำให้มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันและกัน เป็นที่รักของคนรอบข้าง

2. ความสำคัญต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนได้รับการปลูกฝังให้เป็นเยาวชนที่ดีแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต และถ้าประเทศชาติมีพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกาของสังคม และนำหลักประชาธิปไตยมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตนก็ย่อมทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

3. ความสำคัญต่อประเทศชาติ เมื่อสังคมมีเยาวชนที่ดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมย่อมเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพลเมืองดีในอนาคต และเมื่อสังคมมีพลเมืองที่ดี ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว (ไพศาล ภูไพบูลย์ อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม, 2556)

ลักษณะและการปฏิบัติตนของเยาวชนที่ดี

ลักษณะของเยาวชนที่ดี พบว่า เยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม กล่าวคือจะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ (ไพศาล ภูไพบูลย์ และคณะ, 2556)

1. การเสียสละต่อส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน จะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

2. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัย รู้และเข้าใจสิทธิของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข เช่น ข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุด ก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

3. ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ เพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดบังทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตนรวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญ ประชาชนมีแต่ความสุข

4. ความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียวปรองดองและร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็ง แต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน จะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

5. ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่ว ถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะ มีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่ว สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข เช่น นักการเมืองจะต้องมีความซื่อสัตย์

สุจริตไม่โกงกิน ไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้อง โดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

การถูกพลักเข้าสู่โลกออนไลน์ส่งผลกระทบระยะยาวต่อ พัฒนาการ สวัสดิภาพ และจิตใจ

การถูกพลักเข้าสู่โลกออนไลน์ตั้งแต่ปฐมวัยและใช้เวลาในโลกออนไลน์นาน อาจส่งผลเสียต่อ พัฒนาการทางกล้ามเนื้อ สายตา สติปัญญา อารมณ์ และบุคลิกภาพ ของเด็กในระยะยาว อีกทั้งยังทำให้เด็ก ขาดปฏิสัมพันธ์และทักษะทางสังคมในโลกจริง

ขณะเดียวกัน ปัญหาการขาดทักษะและอุปกรณ์สำหรับใช้งานอินเทอร์เน็ต ก็ซ้ำเติมผลกระทบ ข้างต้นและก่อให้เกิดปัญหาอื่นเพิ่มตามมา โดยทำให้เด็กและ เยาวชนวัยเรียนไม่สามารถเรียนออนไลน์ได้อย่าง มีประสิทธิภาพเต็มที่ การเรียนรู้ และทักษะถดถอย และโอกาสในการได้งานที่ดีลดลง ปัญหาการไม่รู้เท่าทันยัง เพิ่ม ความเสี่ยงที่เด็กและเยาวชนจะถูกหลอก ระบาย (bully) และคุกคาม รวมถึงกลาย เป็นผู้กระทำการ ดังกล่าวเองและผลิตซ้ำข้อมูลเท็จในสังคม ปัญหาข้างต้นทั้งหมด ยังส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตของเด็กและ เยาวชนอีกด้วย

มาตรการโควิดพลักเด็กและเยาวชนเข้าสู่โลกออนไลน์

รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2022 ปี 2021-2022 เป็นปีที่ท้าทายสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัวไทย วิกฤตสามด้าน – ทั้งวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 (COVID-19) วิกฤตความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนา และวิกฤตสังคมและการเมือง – ยังคงทอดเงาต่อเนื่องจากปีก่อนหน้า ทาบทับและ ทำลายชีวิตของเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างน่าวิตกกังวล

เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่โลกออนไลน์ โดยขาดทักษะที่จำเป็นและเท่าเทียมแม้เด็กและเยาวชน จะต้องใช้ชีวิตในโลกออนไลน์มาก แต่ยังคงขาดทักษะรู้ เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล (media, information, and digital literacy หรือ MIDL) ซึ่งจำเป็นยิ่งต่อการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย มีประสิทธิผล และมี ประสิทธิภาพ จากผลสำรวจของ คิด for คิดส์ เยาวชนอายุ 15-25 ปีประเมินตนเองว่ามีทักษะ การใช้ คอมพิวเตอร์และเครื่องมือดิจิทัลอยู่ที่ระดับคะแนนเฉลี่ยเพียง 3.23 เต็ม 5 และ มีทักษะการประเมินความ น่าเชื่อถือของข้อมูลอยู่ที่ 3.27 เต็ม 5 เท่านั้น

รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2022 ได้กล่าวว่า ปัญหาการขาดทักษะนี้มี แนวโน้มรุนแรง กว่าในเด็กและเยาวชนจากครัวเรือนรายได้ต่ำ โดยเยาวชนจากครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 60 (ควินไทล์ที่ 1-3) มีระดับคะแนนเฉลี่ยใน ทั้งสองทักษะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ หาก เปรียบเทียบ ระหว่างเยาวชนจากครัวเรือนใน ควินไทล์ที่ 1 (รายได้ต่ำสุด) กับควินไทล์ที่ 5 (รายได้สูงสุด) จะเห็นได้ว่าควิน ไทล์ที่ 1 มีระดับ คะแนนเฉลี่ยในทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ฯ (3.07) และทักษะการประเมินข้อมูลฯ (3.16) น้อยกว่า ควินไทล์ที่ 5 (3.50 และ 3.70 ตามลำดับ) กว่า ร้อยละ 10

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

คุณธรรม (virtue) หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างสม่ำเสมอ ตรงกันข้ามกับคำว่า กิเลส (vice) ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระธรรมปิฎก, 2546)

อธิบายความหมายของ “คุณธรรม” ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล

คุณธรรม (Virtue Approach) ประกอบด้วย คุณงามความดีต่างๆ ที่บุคคลควรยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ (honesty) ความกล้าหาญ ความสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลตามความเหมาะสม (empathy) ความมีใจกว้าง ไม่เห็นแก่ตัว ยึดถือความถูกต้อง มีความยุติธรรม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถควบคุมตนเองได้ มีความสุขุมรอบคอบ ความรับผิดชอบ ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่ละโมภโลภมาก เดินทางสายกลาง ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนแต่ฝ่ายเดียว (เนตรพัฒนา ยาวีราช, 2556)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำ “จริยธรรม” ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรม กฎศีลธรรม จริยวัตร จริยาวัตร หน้าที่ที่พึงประพฤติปฏิบัติความประพฤติท่วงทีวาจา และกิจกรรมยาทพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระธรรมปิฎก, 2546) ได้ให้ความหมายของ “จริยธรรม” ว่าหมายถึง ธรรมคือความประพฤติ ธรรม คือ การดำเนินชีวิต หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะต้องประกอบกัน ทั้งความรู้สึทางจิตใจ และการปฏิบัติทางกายอันสอดคล้องกับความรู้สึทางจิต จากความหมายของจริยธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมโดยยึดหลักศีลธรรมความถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปจะมีความราบรื่นดี ไม่มีความพลาดพลั้ง จะต้องยึดถือหลักปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งจำเป็นต้องมีทุกคน หากคนใดไม่มีหลักการแล้ว ชีวิตก็จะจับทิศทางเดินไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะเดินไปทางไหน เคว้งคว้างบังคับไม่ได้ เปรียบเหมือนกับเรือที่ขาดหางเสือ บังคับให้แล่นไปตามทิศทางที่กำหนดไม่ได้

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนอันจะส่งเสริมให้เกิดเป็นเสน่ห์น่าชื่นชมให้แก่ผู้พบเห็นทั่วไป โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และปลูกฝังให้มีขึ้นในตนเอง ทุกอย่างก็จะเป็นไปได้อย่างที่ตั้งใจ หลักจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ มีดังนี้

1. จริยธรรมว่าด้วยความกตัญญูกตเวที

คำว่า กตัญญู หมายถึง รู้ซึ่งถึงอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่เรา ว่าใครบ้างที่มีบุญคุณต่อเราอย่างไร เช่น พ่อแม่มีอุปการคุณแก่เราโดยให้กำเนิดเรามา เลี้ยงดูเรา ฯลฯ ครูอาจารย์มีอุปการคุณในการสอนให้มีความรู้ แนะนำในสิ่งที่ดี ตักเตือนว่ากล่าวในสิ่งที่เราทำผิด เป็นต้น ความหมายของกตัญญูนั้น นอกจากจะหมายถึง การรู้บุญคุณที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีต่อเราแล้ว ยังรวมถึงการรู้คุณของสัตว์ สถานที่ สิ่งของต่างๆ ด้วย เช่น การรู้ว่าสุนัขมีคุณต่อเราโดยให้ความเพลิดเพลิน และช่วยรักษาของยามค่าคืน ฯลฯ โรงเรียนมีคุณต่อเราโดยเป็นสถานที่ให้เราได้ใช้ศึกษาเล่าเรียน บ้านมีบุญคุณโดยเป็นสถานที่ให้ความอบอุ่น ป้องกันแสงแดด ความร้อน เป็นที่พักอาศัยอยู่ เป็นต้นคุณธรรมข้อหนึ่งซึ่งปกติจะใช้คู่กับความกตัญญู คือ กตเวที ซึ่งหมายถึง การทำอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่เราให้ปรากฏ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ การยกย่องเชิดชูท่านในหมู่ชน เป็นต้น และรวมถึงการตอบแทนบุญคุณที่บุคคล สัตว์ หรือสถานที่ สิ่งของเหล่านั้นมีต่อเรา เช่น การตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการปฏิบัติตามคำสอน เลี้ยงดูท่าน ฯลฯตอบแทน

บุญคุณของโรงเรียนด้วยการรักษาความสะอาด การไม่ทำลายสิ่งของในโรงเรียนและปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง เพื่อรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน เป็นต้น

2. จริยธรรมว่าด้วยความมีระเบียบวินัย

ระเบียบวินัย คือ ข้อกำหนด กฎหมาย กฎเกณฑ์ กติกา ข้อบังคับที่มีไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคนในสังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย ผู้ที่อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ไว้สำหรับปฏิบัติต่อกัน ผู้มีระเบียบวินัยย่อมเป็นที่ต้องการของหมู่คณะและสังคมทั่วไป หมู่คณะหรือสังคมที่มีระเบียบวินัยย่อมมีความเรียบร้อยสงบสุข ความมีระเบียบวินัยสร้างขึ้นในตัวเองได้โดยปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่มีอยู่ของสถานที่หรือสถาบันที่ตนเกี่ยวข้องตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม คือ ครอบครัว ไปจนถึงสังคมขนาดใหญ่ ได้แก่ ประเทศชาติเช่น การปฏิบัติตามระเบียบกติกาสังคมของครอบครัว ของหมู่บ้าน ของโรงเรียนตลอดจนของประเทศ

2.1 ระเบียบปฏิบัติในครอบครัว เช่น การเคารพนับถือกันตามลำดับอายุ ซึ่งอาจต่างกันไปตามแต่ละครอบครัวจะกำหนดขึ้น

2.2 ระเบียบปฏิบัติในโรงเรียน เช่น การแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น

2.3 ระเบียบปฏิบัติสังคม เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร ได้แก่ การข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือสะพานลอย การขับรถในช่องทางที่กำหนดให้ เป็นต้น การปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองเช่น การไม่ทิ้งขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ การไม่ทำลายของสาธารณะ ไปจนถึงการไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย เป็นต้น

ระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของสังคม เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเกิดความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อย สังคมใดขาดระเบียบวินัย สังคมนั้นจะมีแต่ความสับสนวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุด

3. จริยธรรมว่าด้วยความสามัคคี

ความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน หมายถึง การร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้กิจกรรมนั้นจะสำเร็จได้ด้วยดีและเร็วพลัน เปรียบดังกำมือของคนเราที่รวมพลังของนิ้วต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วจะทำให้เกิดพลังที่เข้มแข็ง จับอะไรได้อย่างมั่นคงอย่างที่สุดที่พูดกันว่า “จับให้แน่น คั้นให้ตาย” ความสามัคคี คือ การรวมพลังกันทั้งทางกายและใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่นการประชุม การทำงาน เป็นต้น เมื่อต่างคนต่างมีน้ำใจเข้าร่วมแรงกันอย่างแข็งขัน กิจกรรมทุกอย่างก็จะถึงความสำเร็จและเจริญรุ่งเรือง ปราศจากความเสื่อม ดังนั้น การแสดงความมีน้ำใจ รักสามัคคีอย่างพร้อมเพรียงกัน เป็นหลักนำความเจริญรุ่งเรืองมาให้ตนเองและหมู่คณะได้เป็นอย่างดี จึงควรที่คนเราจะปลูกฝังไว้เป็นคุณสมบัติส่งเสริมคุณค่าให้แก่ชีวิตตนเอง

4. จริยธรรมว่าด้วยการคบเพื่อน

การคบเพื่อนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะมนุษย์จะอยู่ลำพังเพียงคนเดียวไม่ได้จะต้องมีเพื่อนด้วยกันทุกคน ดังนั้น ถ้าจะคบเพื่อนควรเลือกคบแต่คนดี เนื่องจากเพื่อนดีจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ส่วนเพื่อนไม่ดีจะนำไปสู่ความพินาศล่มจม การที่จะรู้ว่าเพื่อนดีหรือไม่นั้นสังเกตได้จากการกระทำ

และคำพูดของผู้ที่เราจะคุยด้วย ดังคำโบราณกล่าวไว้ว่า “คบคนให้ดูหน้าซื้อผ้าให้ดูเนื้อ” สำหรับเพื่อนที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา มีดังนี้

4.1 เป็นผู้คอยช่วยเหลือเกื้อกูลยามที่เราประสบภัย ช่วยป้องกันอันตรายของชีวิตและทรัพย์สินของเรา คอยตักเตือนในยามพลั้งเผลอ แม้ในยามที่เราขอความช่วยเหลือก็ช่วยมากกว่าที่เราร้องขอ

4.2 เป็นผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ หมายถึง ในยามสุขก็สุขด้วย แม้ในยามทุกข์ก็ร่วมทุกข์ด้วย ไม่ละทิ้งกัน ได้เถียงแทนเพื่อนในยามมีผู้อื่นตำหนิ หรือสนับสนุนผู้พุดสรรเสริญเพื่อนตามเหตุและผลที่สมควร

4.3 เป็นผู้คอยชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งเราไม่เคยได้ฟังมาก่อน รวมทั้งพรีเตือนให้ประกอบความดี ป้องกันมิให้ทำชั่ว เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

4.4 เป็นผู้มีความจริงใจ ไม่มีความลับต่อกัน รวมทั้งไม่เปิดเผยความลับของเพื่อนต่อผู้อื่น ในยามประสบภัยพิบัติ ย่อมไม่ทอดทิ้งกัน แม้ชีวิตก็สละเพื่อเพื่อนได้ เพื่อนที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นเพื่อนที่ดี ควรคบหาสมาคมด้วย การอยู่ใกล้ผู้มีลักษณะเช่นนี้ แม้จะไม่ได้คบเป็นเพื่อนกันก็ถือว่ามิประโยชน์

5. จริยธรรมว่าด้วยความเมตตากรุณา

ความเมตตา คือ ความปรารถนาดี มีเมตตจริต คิดให้ผู้อื่นเป็นสุข เมตตาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นการกระทำ ได้แก่ การเป็นผู้มีอัธยาศัยดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีต่อบุคคลและสัตว์ทั่วไป เช่น การช่วยพาเด็ก คนพิการ หรือคนชราข้ามถนน ประคองขึ้นรถ การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น แม้บุคคลจะมีเพียงแต่ความคิดที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข แต่ไม่ปรากฏเป็นการกระทำออกมาด้วยเหตุบางประการ ก็ถือว่าเป็นผู้มีจิตใจเมตตาได้เหมือนกัน ความกรุณา คือ ความสงสาร ความเอ็นดู ปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยากพ้นจากความทุกข์ยากทั้งนั้น เช่น การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่นในยามที่เขาประสบภัยพิบัติต่างๆ ได้แก่ ผู้ประสบอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือทุพภิกขภัย การบริจาคโลหิต ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ การช่วยสัตว์ให้พ้นจากภัย เป็นต้น

เมตตาและกรุณา เป็นธรรมที่มักกล่าวคู่กัน แต่เกิดต่างวาระกัน คือ เมตตาเกิดขึ้นในเมื่อต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข ส่วนกรุณาเกิดขึ้นในเมื่อพบผู้ประสบความทุกข์ยาก แล้วคิดช่วยให้เขาพ้นจากความทุกข์นั้น อย่างไรก็ตาม คุณธรรมทั้ง 2 ประการนี้ จะเกิดต่อเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อเกิดกรุณาเมตตามักจะเกิดขึ้นตามมาด้วย แต่บางครั้งอาจเกิดตามลำพังก็ได้ ผู้มีเมตตากรุณา ย่อมมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นที่น่าคบหาของคนทั่วไป

6. จริยธรรมว่าด้วยความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

ในการศึกษาเล่าเรียน ผู้ศึกษาต้องมีความสนใจและใส่ใจในการศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพราะวิชาความรู้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ผู้มีความรู้ย่อมเป็นผู้มีความมองอาจในสังคมทั่วไป และความรู้ที่ตนเอง เป็นประดุจเครื่องประดับที่ล้ำค่าประจำตัวบุคคลยากที่ผู้ใดจะแย่งชิงไปได้ ดังนั้น จึงควรศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การศึกษาหาความรู้ที่จะได้ผลดีนั้นจะต้องอาศัยคุณธรรมพื้นฐาน 4 ประการ คือ

6.1 ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ความสนใจในสิ่งที่จะเรียน สังเกตได้ว่า วิชาการใด

ที่เราสนใจเราจะเรียนได้ดีกว่าวิชาที่เราไม่สนใจ และวิชาที่เราได้คะแนนไม่ดีมักจะเป็นวิชาที่เราไม่สนใจ ไม่ชอบ และไม่อยากเรียน ดังนั้น การเรียนวิชาใดก็ตาม ต้องอาศัยความสนใจที่จะเรียนเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้

6.2 วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจกรรมต่างๆ โดยกระทำอย่างสม่ำเสมอ นั่นคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาค้นคว้าอ่านหนังสืออย่างต่อเนื่อง ไม่ปล่อยให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์

6.3 จิตตะ หมายถึง การเอาใจใส่ในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ได้แก่ การเอาใจใส่ในสิ่งที่เรากำลังศึกษาอยู่ เช่น ขณะเรียนวิชาคณิตศาสตร์ไม่คิดคำนึงถึงวิชาอื่น เป็นต้น การเอาใจใส่นี้ จะช่วยให้เราเรียนรู้วิชาการที่ศึกษาได้อย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในที่สุด

6.4 วิมังสา หมายถึง การพิจารณาสิ่งที่กำลังทำอยู่หรือที่ทำแล้วอย่างละเอียดถี่ถ้วน ได้แก่ การไตร่ตรองพิจารณาสิ่งที่เรียนด้วยปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขจุดบกพร่อง หรือการดำเนินการต่อไปในสิ่งที่ทำได้ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายต่อไป

คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ จะเป็นพื้นฐานให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่ทำ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาเล่าเรียนหรือการประกอบอาชีพก็ตาม

7. จริยธรรมว่าด้วยหลักการเรียนเก่ง

ผู้ที่เรียนได้สำเร็จศึกษาเล่าเรียนจนเป็นบัณฑิตได้นั้น จะต้องปฏิบัติตามบาลีภาษิตว่า “สุ จิ ปุ ลิ” นิมุตโต ะถัง ปณฺธิโต ะเว” ปราศจาก “สุ จิ ปุ ลิ” แล้วจะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร

สุ คือ สุตะ ต้องสดับตรับฟังด้วยความตั้งใจ

จิ คือ จินตะ ต้องคิดตาม

ปุ คือ ปุจฉา ต้องไต่ถามเมื่อสงสัย

ลิ คือ ลิขิต เขียนจารึกบันทึกไว้

“จำดีกว่าจด ถ้าจำไม่หมด จดดีกว่าจำ” หลัก 4 ประการนี้ เรียกว่า หลักเรียนเก่ง

“ฟังให้หมด จดให้มาก ปากต้องไว ใจต้องคิด” ถ้าทำหลัก สุ จิ ปุ ลิ ครบในเวลาเรียนแล้วเรียนเก่ง

ทุกคน

8. จริยธรรมว่าด้วยการรู้จักตนเอง

การรู้จักตนเอง หมายถึง การรู้จักฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่ เพศ ภูมิของตนเอง ว่าเป็นใครมีฐานะอย่างไร มีหน้าที่อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับตนเอง เช่น เป็นนักเรียนจะต้องรู้จักหน้าที่ของนักเรียนว่ามีอะไรบ้าง จะต้องปฏิบัติตนอย่างไร คุณธรรมใดบ้างที่ควรปฏิบัติเพิ่มเติม ซึ่งคุณธรรมสำหรับปฏิบัติ นั้นมีหลายประการ คือ

8.1 หิริโอตตปปะ มีความเกลียดชังกลัวทุกจริตมองเห็นความชั่วทั้งหลายเหมือนของสกปรก ไม่อยากจะเข้าใกล้ กลัวเพื่อนตัวเอง หรือเพื่อนเสื้อผ้าอาภรณ์ที่สวมใส่ พิจารณาความชั่วเหมือนกับถ่านเพลิงที่ลุกโชน ไม่อยากจะแตะต้อง เพราะกลัวจะไหม้มีฉะนั้น

8.2 รู้จักแนวความคิดหรือประพจน์ในทางที่ถูก หมายถึง มีแนวคิดและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คิดและทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์และถูกต้องเหมาะสมแก่เวลา สถานที่เช่น เมื่อเป็นนักเรียน สิ่งที่จะต้องคิดและปฏิบัติ คือ เรื่องเกี่ยวกับการเรียนเป็นหลัก ไม่คิดหรือทำสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน เป็นต้น

8.3 มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความขยันขันแข็ง และกระทำอย่างต่อเนื่องโดยสม่ำเสมอ ไม่ทอดธุระในสิ่งที่ทำ หรือปล่อยให้งานค้างค้ำซึ่งเป็นการพอกพูนทำให้เกิดความล่าช้าเสียหาย ผู้มีความขยันหมั่นเพียรย่อมทำงานได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ ส่วนผู้ที่เกียจคร้านย่อมทำงานไม่สำเร็จ และยังปราศจากการยอมรับของผู้คนอื่นอีกด้วย

8.4 รู้จักประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้น้อยที่สุด โดยได้ผลประโยชน์จากการใช้นั้นมากที่สุด เช่น

8.4.1 ประหยัดเงิน คือ การใช้เงินเมื่อถึงคราวใช้ โดยรู้คุณค่าของเงิน ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย สรุ่ยสร่าย หรือใช้อย่างไม่ถูกทาง แต่มีได้หมายถึงการเก็บไว้โดยไม่จ่ายเลย จะต้องรู้จักใช้รู้จักเก็บให้เหมาะสม ดังคำกลอนว่า “มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าได้ขาดสิ่งของต้องประสงค์มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจบ อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน ไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ ให้เป็นมือเป็นคราวทั้งควหาวัน ยามพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดร้อนท้อใจ”

8.4.2 ประหยัดเวลา คือ รู้จักใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ คำนึงกับเวลาที่ผ่านไป

8.4.3 ประหยัดวาจา คือ รู้จักพูดในเวลาและสถานที่ที่ควรพูด โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและบุคคลที่พูดด้วย

8.5 ละเว้นอบายมุขทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่มน้ำเมา การเที่ยวกลางคืน การดู การละเล่น การเล่นการพนัน การคบเพื่อนชั่ว หรือการเกียจคร้านไม่ทำงาน เหล่านี้จึงพยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลเหมือนกับหลีกเลี่ยงอสริษณะนั้น เพราะอบายมุขเป็นหนทางแห่งความเสื่อม ความพินาศ เป็นเหตุแห่งความหายนะ ไม่เคยทำให้ใครได้รับความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตเลยแม้แต่คนเดียว

8.6 เป็นคนว่าง่าย คือ ไม่ดื้อรั้น ถือถือทิฐิมานะ เมื่อฟังคำตักเตือนจากผู้อื่นที่เขาเตือนด้วยความหวังดีแล้ว แทนที่จะถือโทษโกรธเคือง กลับมีความรู้สึกยินดีรับคำสั่งสอนตักเตือนนั้นด้วยความยินดี เหมือนกับพบผู้ชี้แนะทรัพย์ให้

9. จริยธรรมว่าด้วยความจริงใจซื่อตรง

ความจริงใจซื่อตรงเป็นข้อปฏิบัติที่ควรนำมาใช้เป็นหลักของชีวิตที่มีความผูกพันอยู่กับสังคมอีกประการหนึ่ง เป็นข้อที่ส่งเสริมให้ชีวิตของเรามีเกียรติคุณ เป็นที่น่าคบหาของสังคมทั่วไปความจริงใจซื่อตรงต่อกันนั้นเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความในใจของคนเราให้เป็นที่น่าปรากฏแก่ผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นมองเห็นและรู้ถึง อหยาศัยเราว่าเป็นบุคคลเช่นไร มีความน่าเชื่อถือน่าเคารพหรือไม่ยอมดูได้จากจุดนี้ ดังนั้น จุดนี้จึงเป็นจุดที่สำคัญ ก่อให้เกิดความไว้วางใจขึ้นได้ เราจึงควรคำนึงถึงจุดนี้ให้มาก หากขาดคุณสมบัติข้อนี้จะทำให้ชีวิตขาด

การยอมรับนับถือจากผู้อื่น ดังคำพังเพยที่ว่า “ชื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน” ความจริงใจซื่อตรงนี้ก็คือ ความจริงใจต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่ที่เรามีต่อการทำงานที่เราทำ ต่อประเทศชาติ

10. จริยธรรมว่าด้วยหลักที่ควรรงควั้น 5 ประการ

หลักที่ควรรงควั้นสำหรับเด็กและเยาวชน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจศีล มี 5 ประการ คือ

- 10.1 เว้นจากการปลงชีวิต ฆ่า ประทุษร้าย
- 10.2 เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ลัก โกง ละเมิด
- 10.3 เว้นจากประพฤติดินในกาม
- 10.4 เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
- 10.5 เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย

11. จริยธรรมว่าด้วยหลักที่ควรปฏิบัติ 5 ประการ

หลักที่เด็กและเยาวชนควรปฏิบัติ เรียกอีกอย่างว่า เบญจธรรมมี 5 ประการ คือ

- 11.1 เมตตาและกรุณา ความรักปรารถนาให้มีความสุข
- 11.2 สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพทางสุจริต
- 11.3 กามสังวร สำรวมระวัง รู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์
- 11.4 สัจจะ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- 11.5 สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ

12. จริยธรรมว่าด้วยความรู้การระนอนน้อม

การการระนอนน้อม คือ การรู้จักประพฤติดนเป็นคนมีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตนอ่อนโยนต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับตนตามฐานะและวัย ตลอดจนสถานที่ต่างๆ ด้วย เช่น การรู้จักการระนอนน้อมต่อผู้ใหญ่ ได้แก่ เชื่อฟังในเมื่อผู้ใหญ่ตักเตือน ไม่ได้เถียง ทำความเคารพด้วยการไหว้คำนับ หลีกทางให้ แสดงความเกรงใจ รู้จักขอร้อง ขอบุญ ขอบุณ พุดจาสุภาพอ่อนหวานแสดงความอ่อนน้อมด้วยการเดินค้อมหลัง เมื่อเดินผ่านหน้าไป แสดงความเคารพในที่ประชุมโดยไม่แสดงกิริยาคึกคะนอง เช่น ส่งเสียงดัง รู้จักฟัง รู้จักนั่งตามควรแก่ฐานะ เข้าไปในสถานที่ประชุมต้องถอดหมวกแสดงความเคารพสถานที่ เคารพสักการบูชา ต้องถอดรองเท้า เป็นต้น กิริยาเช่นนี้เป็นลักษณะของการมีคารวะอ่อนน้อม ด้วยกาย วาจา ใจ เป็นลักษณะของผู้ที่ได้รับการอบรมศึกษามาดีมีมารยาทพร้อม เป็นที่น่าชื่นชมที่น่านิยมนักใคร่ของผู้พบเห็น

13. จริยธรรมว่าด้วยความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทยชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักที่สำคัญของคนไทยทุกคน มีหน้าที่เป็นพลเมืองดีจะต้องมีความจงรักภักดีต่อสถาบันของชาติ โดยมีความสำนึกอยู่เสมอว่า ชาติไทยเป็นราชอาณาจักร มีพื้นที่ที่เป็นที่พำนักอาศัยอยู่อย่างสุขสบาย เป็นที่ประกอบการทำงานหาเลี้ยงชีพของพลเมืองไทย ซึ่งดำรงอยู่อย่างมีอธิปไตยตลอดมา ชาวไทยจะต้องหวงแหนรักษาไว้เป็นสมบัติของอนุชนชาติไทย สมกับเป็นมาตุภูมิ ปิตุภูมิสืบไปศาสนา หมายถึง ศาสนาประจำชาติไทย ได้แก่ พระพุทธศาสนา ซึ่งได้ยึดถือเป็นศาสนาประจำชาติไทยตลอดมา ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนเหมาะสมกับการนำมาใช้กับชีวิตประจำวัน พุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ดีจะต้อง

มีความสำนึกที่จะเรียนรู้หลักธรรมแล้วนำมาปฏิบัติ เพื่อดำรงชีวิตให้มีความสุขสบายตามสมควร ดังคติธรรมที่ว่า “ผู้ที่ขาดศาสนาเป็นดุจป่าที่ขาดต้นไม้ เป็นผู้ไร้ศีลธรรมเป็นดุจขาดน้ำในทะเลทราย ชีวิตที่ดีต้องมีศาสนาเป็นหลัก ชีวิตที่รักสันติสุขต้องคลุกคลีกับศีลธรรม” และช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นสมบัติคู่กับชาติต่อไป (กรมการศาสนา, 2563)

สรุป

การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 6 ด้าน คือ ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้ว่าง่าย ความเมตตากรุณา ความขยันหมั่นเพียร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงให้เห็นว่า ด้านความกตัญญูกตเวที สังคมไทยนั้นได้มีการเน้นย้ำสั่งสอนในเรื่องของความกตัญญูกตเวทีมาเป็นระยะเวลายาวนานผ่านการอบรมปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งจากการสั่งสอนจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา สอดคล้องกับที่กรมการศาสนา (2553) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรมว่าด้วยความกตัญญูกตเวที เป็นหลักจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ประกอบกับสังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องของความกตัญญูกตเวที ดังมีคำกล่าวที่ว่า “ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี” ทั้งอาจเป็นเพราะเยาวชนมองการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ส่วนใหญ่ในรูปของการให้วัตถุสิ่งของ ซึ่งตัวเยาวชนนั้นยังไม่มีความพร้อมในการแสวงหาสิ่งของมาด้วยตนเอง ยังต้องมีการพึ่งพาและขอจากพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นหลัก ประกอบกับสภาพของสังคมไทยในยุคนี้อันที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม เต็มไปด้วยการแก่งแย่งและแข่งขัน จึงทำให้เยาวชนมีการปฏิบัติตนด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2563). จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (ม.ป.ป.).(2567). เอกสารเผยแพร่ความรู้ เรื่อง การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับ คุณ ธรรม จริย ธรรม . สืบ ค้น 20 เม ษ า ย น 2 5 6 7 , จาก http://www.edu.ru.ac.th/images/edu_files/KM06km_virtue-curriculum.pdf

ฉัตร คำแสง. (2556). เด็กและครอบครัวไทยในสามวิกฤต: รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2022. กรุงเทพฯ : บริษัท ชัคเชส พับลิเคชั่น จำกัด

เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2556). จริยธรรมธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.

พระครูสุขุมสังฆการ (วรเมธ โพธิสาโร/ ศรีโพธิ์วัง).(2548). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเยาวชน: กรณีศึกษา พระเทพวงศาจารย์ (คุณ ชันติโก). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพศาล ภูโพบูลย์ อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม. (2556). หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- สมสุข นิธิอุทัย. (2554). การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทยวิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.